

[چاپ چهارم]

جامعه‌شناسی
وتوسعه
یوسف نراقی

کتاب طلا

جامعہ شناسی و توسعه

یوسف نراقی

سرشناسه	: نراقی، یوسف، ۱۳۲۳-
عنوان و نام پدیدآور	: جامعه شناسی و توسعه / تألیف یوسف نراقی.
مشخصات نشر	: تهران: نشر فرزانه روز، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۳۳۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۱-۳۳۹-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: چاپ قبلی: نشر و پژوهش فرزانه روز، ۱۳۸۰ (۳۲۵ص).
موضوع	: رشد اجتماعی -- کشورهای در حال رشد
موضوع	: رشد اقتصادی -- جنبه های اجتماعی
موضوع	: کشورهای در حال رشد -- اوضاع اجتماعی
موضوع	: کشورهای در حال رشد -- اوضاع اقتصادی
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۹ / ۴۹ / HN۹۸۱
رده بندی دیویی	: ۳۰۷ / ۱۴۰۹۱۷۲۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۱۵۲۷۶۷

جامعه شناسی و توسعه

تألیف: یوسف نراقی

چاپ اول: ۱۳۸۰

چاپ چهارم: ۱۴۰۱؛ تیراژ: ۴۰۰ نسخه؛ قیمت: ۸۵۰۰۰ تومان

ناظر چاپ: مجتبی مقدم

حروف نگاری: نوآور؛ لیتوگرافی: لاله

چاپ و صحافی: تاجیک

تمامی حقوق این اثر محفوظ است

تکثیر یا تولید مجدد آن کلی و جزئی به صورت (چاپ - فتوکپی - صوت - تصویر و انتشار الکترونیکی)

بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع و موجب تعقیب قانونی خواهد بود.

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

میدان ونک، خیابان گاندی شمالی، پلاک ۹، واحد ۱۰

تلفکس: ۸۸۸۲۲۴۷ - ۸۸۸۷۲۴۹۹ - ۸۸۶۷۹۴۴۳

صندوق پستی: ۱۹۶۱۵/۵۷۶

E-mail: info@farzanpublishers.com

www.farzanpublishers.com / www.farzanpublishers.ir

ISBN: 978-964-321-339-8

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۱-۳۳۹-۸

فهرست مطالب

پیشگفتار

بخش اول

۷	جامعه‌شناسی	فصل اول
۷	مقدمه	
۸	جامعه‌شناسی	
۹	تعریف جامعه‌شناسی	
۱۲	موضوع جامعه‌شناسی	
۱۶	نظریه پردازان کلاسیک	
۱۶	اوگوست کنت	
۱۹	کارل مارکس	
۲۱	هربرت اسپنسر	
۲۶	امیل دورکیم	
۳۱	ماکس وبر	
۳۶	حاصل کلام	

۳۸	جامعه‌شناسی تغییر
۴۹	مشروعیت علمی جامعه‌شناسی
۶۸	خاستگاه جامعه‌شناسی
۷۲	جریان‌های عمده در جامعه‌شناسی معاصر
۷۸	جمع‌بندی
۸۰	فصل دوم ... و توسعه
۸۰	مقدمه
۸۳	ویژگی‌های توسعه نیافتگی
۱۱۸	توسعه و جنبه‌های چندگانه آن
۱۴۶	نظریه‌های جامعه‌شناسی توسعه
۱۵۰	نوین‌سازی
۱۶۲	کارل مارکس: نظریه کلاسیک
۱۶۶	نو مارکسیسم: وابستگی
۱۷۸	نو مارکسیسم: ادغام شیوه‌های تولید
۱۸۴	نو پاپولیسیم
۱۸۸	جمع‌بندی

بخش دوم

۱۹۷	بعد انسانی توسعه ملی	۱
۱۹۸	توسعه ملی	۲
۲۰۳	بعد انسانی	۳
۲۰۷	جمع‌بندی	۴
۲۰۹	رشد جمعیت و توسعه ملی	۵
۲۱۰	افزایش جمعیت جهان	۶

۲۱۳	نظریه‌های اقتصاد جمعیت	
۲۱۸	مورد ایران	
۲۲۱	اقتصاد ایران و جمعیت	
۲۲۴	نتیجه	
۲۲۷	نقش آموزش در تشکیل سرمایه انسانی و توسعه ملی	۳
۲۲۷	اهمیت نیروی انسانی ماهر	
۲۳۱	آموزش و ویژگی‌های آن	
۲۳۳	آموزش، سرمایه انسانی، و توسعه ملی	
۲۳۸	آموزش در ایران	
۲۳۹	سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی	
۲۴۲	جمع‌بندی	
۲۴۴	متخصصان مهاجر و ویتترین جذب	۴
۲۴۵	اهمیت نیروی انسانی متخصص و ماهر	
۲۴۸	پدیده مهاجرت متخصصان	
۲۵۰	مهاجرت متخصصان در دوران پس از انقلاب	
۲۵۷	جمع‌بندی و پیشنهادها	

بخش سوم

۲۶۷	پارادایم‌های توسعه پایا	۱
۲۶۷	بی‌ثباتی جهانی	
۲۶۸	پارادایم زوال محیط زیست	
۲۷۰	فرایند توسعه و موضوعات ناشی از آن	
۲۷۱	چالش‌هایی برای منابع طبیعی	
۲۷۲	تنزل رشد اقتصادی	

۲۷۲	عوامل جمعیت	۶۱۷
۲۷۴	مسائل دیگر	۸۱۷
۲۷۴	پارادایم‌های پایایی	۱۲۲
۲۷۵	نگرش بلندمدت	۳۲۶
۲۷۷	اقدامات عملی برای توسعه پایا	۷۲۱
۲۸۱	نقد پارادایم غالب در توسعه	۲
۲۸۴	رقابت	۱۶۲
۲۸۷	حرکت به سوی الگوی جدید توسعه	۶۶۲
۲۸۷	اصول توسعه پایا	۸۶۲
۲۸۸	انسجام و عدم خشونت	۶۶۲
۲۸۹	توضیح بیشتر خطای مساعد	۲۶۲
۲۹۰	همکاری جمعی مثبت	۲۶۲
۲۹۲	دانشگاه و سرمایه‌گذاری در منابع انسانی	۳
۲۹۲	مقدمه	۸۶۲
۲۹۴	اندازه‌گیری نرخ بازده سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی	۱۵۲
۲۹۷	سوددهی سرمایه انسانی در برابر سرمایه مادی	۷۵۲
۲۹۹	سرمایه انسانی باروری مهارت‌کارگران را چگونه افزایش می‌دهد؟	
۳۰۲	دیگر اشکال سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی	
۳۰۵	منابع و مأخذ	۶۲
۳۰۳		۷۹۲
۳۰۷		۸۹۲
۳۰۹		۹۶۲
۳۱۰		۱۷۲
		۲۶۲

تقدیم به
همسر عزیزم، فرح
و فرزندان دلبندم، آناهیتا و آریا

پیشگفتار

جامعه‌شناسی به مثابه «علم» مطالعه زندگی اجتماعی انسانها، رشته‌ای از مطالعاتی است که اوگوست کنت کوشید به آن ویژگی «علمی» بخشد. این رشته در اندک مدتی توجه محافل دانشگاهی را به خود جلب کرد. در قرن بیستم، و بویژه پس از جنگ جهانی دوم اکثر دانشگاه‌های اروپایی و آمریکایی و حتی برخی از دانشگاه‌های کشورهای جهان سوم این رشته مطالعاتی را پذیرا و آن را بسط و گسترش دادند. نگرش جامعه‌شناختی در میان طرفداران آن توسعه پیدا کرد. مدرسین و دانش‌پژوهان جامعه‌شناسی در تلاش بودند که هر چه زودتر «قوانین حاکم بر فرایند» تغییر و تحول جامعه را کشف و پدیده‌های آتی و مسیر آینده جامعه خود و آنگاه جامعه بشری را پیش‌بینی و مشخص سازند.

گرچه این نگرش هنوز در برخی محافل جامعه‌شناسی ادامه دارد، به سبب پیشرفت و گسترش جامعه‌شناسی در جنبه‌های گوناگون، دیگر آن جاذبه اولیه خود را از دست داده است. اکنون کمتر جامعه‌شناسی دست به مطالعه «کلان» و پیش‌بینی آینده جوامع می‌زند، چراکه جامعه‌شناسی

متواضعانه پذیرفته است که توانایی یک چنین کاری را ندارد. جامعه‌شناسی تلاش دارد که با بررسی امور «خرد» جامعه و توصیف و تحلیل آنها، به درک و فهم و امکاناً توجیه برخی از «وقایع اجتماعی» نایل آید. مطالعه مسیر تاریخی و تطبیقی جوامع و «قوانین حاکم بر فرایند تاریخ» را مدت‌هاست کنار گذاشته و بررسی مسائل ملموس و مشکلات روزمره زندگی را عقلایی تلقی می‌کند.

توسعه به مثابه پدیده اجتماعی چنین تلقی می‌شد که فرایندی از رشد اقتصادی است و در حیطه مطالعات اقتصادی قرار دارد. به همین سبب جامعه‌شناسی نسبت به توسعه جوامع توسعه نیافته علاقه و توجه کافی از خود نشان نمی‌داد. اما گسترش مطالعات توسعه‌ای نشان داد که رشد اقتصادی تنها یک بعد توسعه است و ابعاد دیگر این پدیده را عوامل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و بویژه نیروی انسانی تشکیل می‌دهد. بنابراین، بخش وسیعی از این پدیده تحت قلمرو جامعه‌شناسی، بویژه جامعه‌شناسی توسعه قرار دارد. از این رو بود که جامعه‌شناسی توسعه بتدریج نضج گرفت.

جامعه‌شناسی توسعه گرچه بسیار دیرتر از اقتصاد توسعه به مطالعه توسعه نیافتگی و کشورهای جهان سوم پرداخت، در اندک مدتی گسترش جهانی پیدا کرد و حتی نظر اقتصاددانان را نیز به مسائل اجتماعی و فرهنگی توسعه جلب کرد.

مجمع عمومی سازمان ملل در اکتبر ۱۹۷۰ اعلام داشت که «رشد اقتصادی» نه می‌تواند به توسعه رهنمون شود و نه آنکه تنها هدف توسعه است، بلکه رشد اقتصادی وسیله‌ایست در رسیدن به زندگی بهتر و رفاه بیشتر. «دومین دهه توسعه» نقطه عطفی در تاریخ توسعه به شمار می‌آید، چرا که در بیانیه همین مجمع بود که انسان به عنوان «هدف» توسعه شناخته شد.

جامعه‌شناسی توسعه از این دهه به بعد گام‌های بلند و استواری برداشت و در محافل آکادمیکی جای مناسبی برای خود دست و پا کرد. تلاش ما در این بررسی بر این است که تحلیلی از جامعه‌شناسی کلاسیک، و سپس بررسی از جامعه‌شناسی توسعه معاصر ارائه دهیم.

در فصل اول از بخش اول نگاهی داشته‌ایم به نظریه‌پردازان کلاسیک جامعه‌شناسی نظیر کنت، اسپنسر، دورکیم، و وبر و سپس به جامعه‌شناسی تغییر پرداخته‌ایم. آنگاه مشروعیت علمی جامعه‌شناسی را بررسی و نکات قوت و ضعف آنرا مرور کرده‌ایم. خاستگاه‌های جامعه‌شناسی و جریان‌های عمده در جامعه‌شناسی معاصر بخش‌های آخر این فصل را تشکیل می‌دهند.

در فصل دوم از بخش دوم توسعه را مورد بررسی قرار داده‌ایم. پس از بررسی اجمالی ویژگی‌های توسعه نیافتگی، توسعه و ابعاد چندگانه آن را مرور کرده‌ایم. سپس نظریه‌های جامعه‌شناسی توسعه معاصر، از جمله نوین‌سازی، مارکسیسم کلاسیک، نو مارکسیسم: وابستگی، نو مارکسیسم: شیوه‌های تولید، و بالاخره نوپاپولیسم را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ایم. در پایان نظرات خود را در موخره جمع‌بندی کرده‌ایم.

در بخش دوم، پنج مقاله، که سه مقاله آن قبلاً در مجله نگاه نو و یک مقاله آن در فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی و یک مقاله که برای همین مجموعه نوشته شده، ارائه گردیده‌اند. این مقالات هر یک بُعدی از ابعاد گوناگون توسعه را مورد توجه قرار داده‌اند.

در بخش سوم، پنج مقاله، که یک مقاله آن در فرهنگ توسعه، یک مقاله در دفتر دانش و یک مقاله در فصلنامه سیاست‌های علمی و پژوهشی، به چاپ رسیده‌اند. مقاله اول این بخش و نیز خود - زیست‌نامه آندره گوندر فرانک برای این مجموعه ترجمه شده‌اند.

خود - زیست‌نامه فرانک، در واقع، تاریخچه «نظریه» توسعه بویژه نظریه وابستگی و نشیب و فرازهای زندگی علمی - سیاسی فرانک است که

جامعه‌شناسی، علم مطالعه‌ی زندگی اجتماعی انسان‌ها و جوامع بشری است. در این کتاب، نخست تحلیلی از جامعه‌شناسی کلاسیک، و سپس، کنکاشی در جامعه‌شناسی توسعه‌ی معاصر عرضه می‌شود.

فصل اول تکلیف دارد به نظریه پردازان کلاسیک: نظیر کنت، اسپنسر، دورکیم، و وبر، سپس، جامعه‌شناسی تغییر و جامعه‌شناسی توسعه مطرح می‌نماید و بعد، نظریه‌های جامعه‌شناسی توسعه‌ی معاصر، از جمله نوسازی، نومازکسیم، وابستگی، شیوه‌های تولید، و مردم‌گرایی جدید مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

بعد از کتاب علوم اجتماعی و سیر تکوینی آن (تألیف دکتر احسان برانی)، خوشوقتیم که به انتشار کتاب حاضر، که مکمل سودمند بر آن کتاب است، موفق می‌شویم و اطمینان داریم که مورد استفاده‌ی کامل دانشجویان و اساتذ جامعه‌شناسی قرار خواهد گرفت.

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

9789643213396

گروه نشر

lir@lirpubliranews.com